

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: حقوق عمومی

عنوان:

چگونگی اعمال سیستم سیاست گذاری عمومی در جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما:

دکتر رضا طجرلو

استاد مشاور:

دکتر بیژن عباسی

نگارش:

حبیب الله مظفر

زمستان ۱۳۹۲

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱

فصل اول: کلیات

مبحث اول: تعریف و ماهیت سیاست گذاری عمومی.....	۱۵
گفتار اول: تعریف سیاست گذاری عمومی.....	۱۵
گفتار دوم: ماهیت سیاست گذاری عمومی.....	۱۸
مبحث دوم: مبانی سیاست گذاری عمومی.....	۲۱
گفتار اول: تعریف خط مشی عمومی.....	۲۱
گفتار دوم: تعاریف مراحل سیاست گذاری عمومی.....	۲۲
مبحث سوم: انواع سیاست گذاری.....	۲۷
گفتار اول: رویکرد تحلیلی.....	۲۷
گفتار دوم: رویکرد سیستمی و سیاست گذاری سیستمی.....	۲۸

فصل دوم: نهادهای سیاستگذار در جمهوری اسلامی ایران

مبحث اول: قانون اساسی.....	۳۴
گفتار اول: مبانی نظری حاکمیت در قانون اساسی.....	۳۴
گفتار دوم: عناصر اصلی قانون اساسی.....	۳۷
مبحث دوم: نهادهای تاثیر گذار در سیاست گذاری عمومی.....	۴۲
گفتار اول: نهاد رهبری.....	۴۲

- گفتار دوم: قوه مجریه ۵۰
- گفتار سوم: قوه مقننه ۵۲
- گفتار چهارم: قوه قضاییه ۵۵
- گفتار پنجم: شورای نگهبان ۵۸
- گفتار ششم: مجمع تشخیص مصلحت نظام ۶۲
- گفتار هفتم: شورای عالی امنیت ملی ۶۴
- گفتار هشتم: شورای عالی انقلاب فرهنگی ۶۵
- گفتار نهم: سایر گروه‌های ذی نفوذ در سیاست‌گذاری عمومی ۶۶

فصل سوم: چالش‌های سیاست‌گذاری عمومی در جمهوری اسلامی ایران

- مبحث اول: چالش‌های سیاست‌گذاری در سیاست داخلی ۷۰
- گفتار اول: نبود مطالعات سیاست‌گذاری عمومی در ایران ۷۰
- گفتار دوم: سیاست‌گذاری و مرجعیت کلی و بخشی ۷۴
- گفتار سوم: سیاست‌گذاری عمومی و ترجیح منافع شخصی ۷۶
- گفتار چهارم: سیاست‌گذاری و واقعیت دولت ۷۷
- گفتار پنجم: سیاست‌گذاری و ماهیت «ملت» ۷۸
- گفتار ششم: گردش در سیاست‌گذاری ۷۹
- گفتار هفتم: رادیکالیسم در کوتاه مدت، روزمرگی در بلند مدت ۸۰
- گفتار هشتم: سطح درون سازمانی ۸۲
- گفتار نهم: سیاست‌گذاران عمومی در قانون اساسی ۸۳
- گفتار دهم: ناکارآمدی احزاب سیاسی در ایران ۸۵

گفتاریازدهم: چالشهای داخلی امنیتی فراروی ج.ا.ایران	۸۶
گفتار دوازدهم: عوامل ناکارآمدی سیاست گذاری در عرصه سرمایه گذاری خارجی	۹۱
مبحث دوم: چالشهای سیاست گذاری در سیاست خارجی	۹۹
گفتار اول: رویکردهای اساسی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	۹۹
گفتار دوم: چالشهای سیاست گذاری در سیاست خارجی	۱۰۵
نتیجه گیری	۱۰۹
منابع	۱۲۲

چکیده:

تحلیل سیاستهای عمومی حلقه مفقوده ای است که پژوهشگران را در شناخت تجربی پیچیدگی قانونگذاری حکومتی یاری می دهد این زمینه پژوهش از یک سو متخصصان علوم سیاسی را به انجام مطالعات کاربردی و عملی درخصوص دولت و عملکرد آن دعوت نموده و بدین ترتیب راه را برای تأثیرگذاری آنها بر اداره امور اجتماعی هموار می کند. تحقیق حاضر به مطالعه این رشته پرداخته و نهادهای سیاستگذار را در ایران از نظر تشکیلات و شیوه اعمال کارکرد مورد مطالعه قرار داده است و همچنین چالشهای فراروی سیاستگذاری عمومی را در ایران بررسی نموده است.

مقدمه

الف) بیان مسأله

سیاستگذاری عمومی یکی از زیرشاخه های علوم سیاسی است که تقریباً در کشور ما مبهم مانده است. تحقیق حاضر به مطالعه این رشته پرداخته و نهادهای سیاستگذاری را در ایران از نظر تشکیلات و شیوه اعمال کارکرد مورد مطالعه قرار داده است. و همچنین چالشهای فراروی سیاستگذاری عمومی را در ایران بررسی نموده است. به گفته دکتر کیومرث اشترینان " علوم سیاستگذاری عکس العملی است به تقاضای روزافزون جامعه و نهادهای عمومی آن از سوی سیاست دانان برای حل مشکلات و بحرانهای سیاسی، اجتماعی و اداری". که با گسترش مطالعات در این رشته راه پژوهشگران به مطالعه امور اداری و زیربنایی دولت و نیازهای واضح و روزمره جامعه باز میشود و سیاستگذاری و تعیین خط و مشی کلی در معرض مطالعه و نقادی قرار داده، همچنین زمینه را جهت ارائه پیشنهادات هر چند بطور غیرمستقیم به دانشمندان این عرصه فراهم می کند.

سیاست گذاری و برنامه ریزی برای توسعه و رفاه جامعه از مهمترین وظایف دولت هاست. و هر نوع سیاست و برنامه منتج از مبانی نظری و مفاهیمی است که با توجه به وجوه مساله شناسانه جامعه و دستور کار دولت ها ارایه می گردد. دولت به عنوان کارگزار منافع ملی وظیفه خدمت، رفاه و توسعه کشور را بر عهده دارد و از سیاست گذاری و برنامه ریزی به عنوان طریق و ابزار بسیج منابع و جهت دهی به آنها استفاده می کند. دستور کار دولت مدرن به عنوان کارگزار منافع ملی، سیاست گذاری عمومی و چگونگی تصمیم گیری نسبت به منابع انسانی و مادی است تا وضعیت کنونی و آینده جامعه بهبود یابد. شناخت و تحلیل هر یک از این سیاست ها به بررسی و شناخت تحولات در فرایند توسعه و رفاه در جامعه یاری می رساند و

در تشخیص واقعیت موجود و ارزیابی مولفه ها و ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه کنونی ایران ضرورت پیدا می کند.

ب) سؤالهای تحقیق

– سوال اصلی

سیستم سیاست گذاری عمومی در جمهوری اسلامی ایران چگونه اجرا می شود؟

– سؤالهای فرعی

سیاست های کلان در عمل توسط چه مقام یا چه نهادی تعیین و تدوین می گردند؟

نقش نهادها و قوای حاکم در این فرایند سیاست گذاری چیست؟

در ایران مردم یا نهادهای منتخب مردم تا چه حدی در فرایند سیاستگذاری دخیل هستند؟

ج) فرضیه‌ی تحقیق

به نظر می رسد اجرای سیاست گذاری عمومی در ایران به عهده قوه مجریه و در حوزه هیئت وزیران است که به طرق مختلف به این مهم می پردازد که از آن جمله امتیاز برنامه توسعه و تنظیم لایحه بودجه و یا تدوین برنامه جامع برای کشور در این رابطه هستند.

د) متغیر ها

متغیر مستقل: سیاست گذاری عمومی

متغیر وابسته: ایران

د) اهداف پژوهش

اهداف این پژوهش هم علمی، هم کاربردی است که بیش از همه در عمل، این پژوهش با بررسی این مقوله می‌خواهد در جهت روشن شدن فرهنگ سیاستگذاری در ایران قدمی بردارد هدف پژوهش حاضر این است که در حقوق عمومی و یک نظام مردم سالار روشن کند که در این حوزه مردم و نهادهای مردم سالار تا چه حدی دخالت (مستقیم و غیر مستقیم) در امر سیاستگذاری کشورشان دارند؟ و نهایتاً آیا این ابتکارها از طریق مجلس کنترل میشود و به تصویب نهاد منتخب مردم میرسد یا خیر؟ در اینجا است که این پژوهش در حوزه حقوق عمومی به ما نشان میدهد که مردم سالاری در سطح جامعه به طور جدی برای تصمیم سازی و تصمیم گیری به کار گرفته میشود یا نه؟

ر) روش تحقیق

روش تحقیق حاضر بصورت توصیفی – تحلیلی خواهد بود.

ز) گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه ای، استفاده از نشریات و فصلنامه های تخصصی و منابع اینترنتی نیز استفاده شده است.

س) تعریف مفاهیم

– سیاست گذاری عمومی

واژه Policy که در زبان فارسی به معنای سیاست یا خطمشی معنا شده است، وقتی در کنار واژه Public به معنای عمومی قرار گیرد، شاخه‌ای از دانش را با عنوان علم دولت در عمل

تشکیل می‌دهد؛ که برخی آن را زیرمجموعه علم سیاست و برخی نیز علمی مستقل قلمداد می‌کنند. این دانش، به مطالعه و تحلیل عمل دولت‌ها می‌پردازد. سیاست‌گذاری‌های عمومی در واقع، تجلی اداره‌ی حکومت در عمل، است؛ که آن‌ها را می‌توان به عنوان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط متشکل از مقاصد، تصمیمات و اعمالی که قابل نسبت به اقتدار عمومی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی هستند، در نظر گرفت. (ملک‌محمدی، ۱۳۸۳، ۱۷)

- خط مشی

خط مشی مشخص کننده محدوده‌ای است که تصمیم‌های آتی باید در داخل آن اتخاذ شود. خط مشی‌ها را می‌توان با توجه به موضوع آنها با عنوان خط مشی‌های شخصی و غیره نامگذاری کرد. خط مشی یک برنامه عمومی است که به منزله راهنمای عمل در نظر مدیران قرار می‌گیرد. بدین معنی که مدیران بلندپایه نقش برجسته‌ای در تعیین خط مشی کلی و سراسری سازمان دارند. نحوه اجرای برنامه برای مسؤلان اجرای سازمان بوسیله خط مشی تعیین می‌شود و همینطور وسیله مؤثری برای کنترل عملیات به شمار می‌آید (رضائیان، ۱۳۸۷).

خط مشی باید از صراحت و وضوح، قابلیت اجرا، انعطاف پذیری، جامعیت، هماهنگی، مستدل بودن، متمایز بودن از قانون و کتبی بودن برخوردار است (فرد دیوید، ۲۰۰۰).

- تصمیم‌گیری

می‌توان گفت تمام فعالیت‌ها و اقداماتی که در همه زمینه‌ها توسط افراد بشر انجام می‌شود، حاصل فرآیند تصمیم‌گیری است. از نظر مدیریت معاصر، تصمیم‌گیری فرآیندی است مرتبط با حل یک مسأله و از این رو اغلب به تصمیم‌گیری، حل مسأله نیز گفته می‌شود. دریک بیان

ساده از نظر ذهنی، یک مسأله، زمانی آشکار می‌شود که وضعیت دلخواه شخص حاصل گردد، لذا شخص در ذهنش درصدد تغییر موقعیت یا شرایط موجود برمی‌آید و تمایل می‌یابد که شرایط را در جهت حصول نتایج مورد نظر خود تغییر دهد. (احمدی، ۱۳۷۷، ۴۸)

- سیستم

هر سیستم مجموعه‌ای است از اجزای تشکیل‌دهنده آن و روابط و آثار متقابل این اجزا با یکدیگر... سیستم، یعنی مجموعه‌ای متشکل از عوامل گوناگون که روی یکدیگر به طور دینامیکی اثر می‌گذارند، و برای به انجام رساندن کار و یا دست یافتن به هدف خاصی سازمان یافته‌اند.

بر اساس آنچه دانیل دوران بیان می‌دارد چهار مفهوم پایه‌ای در نظریه سیستم‌ها وجود دارد که عبارتند از: ۱- تعامل بین عناصر تشکیل‌دهنده یک سیستم، ۲- کلیت (کل چیزی غیر از حاصل جمع ساده اجزاست. ۳- سازمان، سلسله‌ای از روابط)، ۴- پیچیدگی. این مفاهیم پایه در سیستم‌های اجتماعی مشاهده می‌شوند و اتفاقاً از ویژگی‌های اساسی پدیده‌های اجتماعی و سیاسی اند. تحلیل سیاست‌های عمومی بر اساس مدل سیستمی و با در نظر گرفتن پیچیدگی سیستم‌های اجتماعی در تعارض با رویکرد فلسفه عقلانی (کلاسیک)، است که پدیده‌های اجتماعی و از جمله سیاست‌های عمومی را واجد ویژگی‌های آشکار بودن، تاویل‌گرایی و علت‌گرایی (استدلال خطی) می‌داند. (دوران، ۱۳۷۶، ۱۲)

ش) سابقه تحقیق

هرگونه تلاش در زمینه سر و سامان دادن به فعالیت‌های فرهنگی در جامعه مستلزم شناخت اهداف و برنامه‌ها، شیوه‌های سازماندهی، امکانات و منابع و نحوه کنترل و نظارت بر این‌گونه

فعالیت‌هاست. شناخت وضعیت فعلی و بررسی نقاط ضعف و قوت و ترسیم چشم‌اندازی شفاف و قابل دسترس براساس امکانات و توانایی‌ها گامی اساسی در زمینه مدیریت فرهنگ است. این شناخت حاصل نمی‌شود مگر آنکه پژوهش‌ها و تحقیقات جدی در این زمینه انجام شود. علی‌رغم اهمیت این موضوع، متأسفانه مطالعات و تحقیقات انجام شده در زمینه مدیریت فرهنگ در ایران بسیار محدود است. به جز چند طرح پژوهشی که عمدتاً توسط دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده‌است، تولیدات پژوهشی این عرصه مطالعاتی بسیار محدود می‌باشد و در واقع جز تعداد محدودی طرح و کتاب و مقاله که- دسترسی به آنها نیز آسان نمی‌باشد- آثار قابل ملاحظه‌ای در این عرصه وجود ندارد، در این قسمت به چند نمونه از پژوهشهایی که در این زمینه به چاپ رسیده اند اشاره می‌کنیم:

۱. کتاب مبانی سیاستگذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی نوشته سید رضا صالحی امیری که در سال ۱۳۸۷ در معاونت پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی مرکز تحقیقات استراتژیک به چاپ رسیده است.

این کتاب در پنج بخش اصلی تنظیم شده‌است. بخش اول به مبانی نظری اختصاص دارد. در فصل اول این بخش، مفهوم فرهنگ تعریف شده و ابعاد، ویژگی‌ها، اهمیت، کارکردها و برخی نظریه‌های مربوط به آن مورد بحث قرار گرفته است. در فصل دوم مفهوم مدیریت فرهنگ، ابعاد و چارچوب‌های آن، ضرورت و اهمیت آن و تأثیر رویکردهای فرهنگی بر مدیریت فرهنگی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم مباحث مربوط به برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری فرهنگی گنجانده شده‌است. این بخش شامل پنج فصل می‌باشد. در فصل اول تعریف، ضرورت و دیدگاه‌های مرتبط با برنامه‌ریزی فرهنگی آورده شده‌است. در فصل دوم الگوهای سه‌گانه برنامه‌ریزی و سیاستگذاری فرهنگی، در فصل سوم نقش و جایگاه دولت در

برنامهریزی فرهنگی، در فصل چهارم ملزومات و ویژگی‌های برنامهریزی فرهنگی مطلوب و در فصل آخر نیز وضعیت برنامهریزی فرهنگی در دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی و همچنین چالش‌ها و تهدیدات فراروی برنامهریزی فرهنگی مورد بحث و کنکاش قرار گرفته است. بخش سوم تحقیق که شامل دو فصل می‌باشد به بحث سیاست فرهنگی در جهان متغیر اختصاص یافته است. در فصل اول از این بخش، جهانی‌شدن، ابعاد و شاخص‌های آن، جهانی‌شدن و فرهنگ، پیامدهای فرهنگی جهانی‌شدن و رویکردهای مرتبط با آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم، سیاست فرهنگی و تأثیر جهانی‌شدن بر سیاست فرهنگی کشورها به بحث گذاشته شده است.

بخش چهارم کتاب به بررسی آسیب‌شناسانه ساماندهی فرهنگی در ایران اختصاص دارد. در این بخش - که بیشترین حجم مطالب کتاب را شامل می‌شود - در فصل اول وضعیت ساماندهی فرهنگی در ایران از ابعاد و زوایای مختلفی مورد بررسی قرار گرفته و در فصل دوم رویکردهای موجود در زمینه بررسی عملکرد سازمان‌های فرهنگی مورد تحلیل قرار گرفته است و عملکرد سازمان‌های فرهنگی براساس شاخص‌های مالی و انسانی مورد بحث و بررسی واقع شده است. در پایان این فصل وضعیت بهره‌وری در بخش فرهنگ براساس اطلاعات موجود آورده شده است. بخش پنجم کتاب شامل مباحث مربوط به نظارت و ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی است. در این بخش سعی شده است تا وظایف و عملکرد دستگاه‌های فرهنگی ناظر مورد بررسی قرار گرفته و با ذکر نمونه‌هایی وضعیت فعلی نظارت بر عملکرد سازمان‌های فرهنگی و عملکرد آنها مورد بررسی قرار گیرد. در پایان کتاب نیز ضمن نتیجه‌گیری از مباحث ارائه‌شده، تلاش شده است تا پیشنهادات عملی ارائه شود.

۲. کتاب بررسی حقوقی جایگاه و وضعیت نهادهای شورایی در ساختار قوه مجریه ایران نوشته علی مشهدی، مسعود فریادی و زیر نظر دکتر فاطمه بداغی، دکتر باقر انصاری، دکتر محسن قاسمی به چاپ رسیده است.

کتاب حاضر بر این مبنا استوار است که ساختار شوراهای اداری در کشور مواجه با چالشهای جدی حقوقی است که بیش از هر چیز حکایت از فقدان یک بنیان نظری و اجماع برای نحوه تشکیل، فعالیت، انحلال، ادغام و تعیین محدوده فعالیتهای دولت در عرصه های مختلف اقتصادی و اجتماعی و دستیابی به قواعد مشترک میان آنها و نظارت و کنترل مؤثر شوراهای اداری در کشور می نماید. این کتاب در پنج فصل مجزا و در دو بیست و پنجاه و شش صفحه منتشر شده است. فصل نخست به تحولات تاریخی و سیر تاریخی تشکیل و گسترش نهادهای تصمیم گیر جمعی و فصل دوم به بازشناسی الگوهای شوراهای اداری کشوری اختصاص یافته است. در فصل های سوم و چهارم نیز سه مرحله تشکیل، فعالیت و ادغام و انحلال نهادهای تصمیم گیر جمعی تحلیل گردیده اند و اصول و قواعد مربوط به آنها به اختصار معرفی شده اند و در نهایت در فصل پنجم به بررسی و آسیب شناسی وضعیت کنونی شوراهای اداری، رویکردهای موافق و مخالف اصلاح نهادهای تصمیم گیر جمعی پرداخته شده است.

۳. کتاب سیاستگذاری عمومی نوشته مولر پیر، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی می باشد که در سال ۱۳۸۷ در نشر تهران به چاپ رسیده است.

سیاستگذاری عمومی شاخه ای از علوم سیاسی است که به مطالعه مجموعه اقدامات دولتی می پردازد. اقدامات دولت هم به عنوان متغیر مستقل و هم به عنوان متغیر وابسته می تواند مورد بحث قرار گیرد. مجموعه اقدامات دولتی موضوعی است که به لحاظ تنوع بسیار وسیع است و حوزه هایی چون سیاست بهداشتی، سیاست کشاورزی، سیاست صنعتی و .. را در بر می گیرد.

نگارنده ابتدا ریشه های پیدایش علم سیاستگذاری عمومی را بررسی میکند؛ آن گاه فرایند تولید و اجرای برنامه های مربوط به آن را در قالب مجموعه های متوالی و به هم پیوسته نشان میدهد و در ادامه این مباحث را مطرح میسازد: تاثیر فرایندهای اجتماعی، سیاسی و دیوانی بر تصمیماتی که سازنده سیاست هستند؛ چگونگی عملکرد سیاستهای عمومی، شیوه ارزیابی تاثیر یک سیاست در عرصه اقتصادی یا اجتماعی؛ مشروعیت دستگاه دیوانی.

۴. کتاب "فرآیند سیاستگذاری عمومی در ایران" نوشته رحمت الله قلی پور و ابراهیم غلام پور آهنگر تازه ترین اثری است که در حوزه سیاستگذاری عمومی، توسط معاونت پژوهشی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، به چاپ رسیده است.

این کتاب ۴۵۸ صفحه ای که در سه بخش اصلی و مشتمل بر ۱۸ فصل نگارش یافته است در بخش نخست خود با پرداختن به مبانی نظری در حوزه سیاستگذاری عمومی، متن نسبتاً جامعی را پیش روی خواننده می گذارد. خواننده از رهگذر این بخش و شش فصل ذیل آن، آشنایی مناسبی با معانی و مفاهیم سیاستگذاری عمومی بدست آورده و ضمن وقوف نسبت به اهمیت سیاست های عمومی در کارا ساختن دنیای سیاست، با طیفی از مدل های موجود در این رشته علمی به ویژه مدل مرحله ای (چرخه ای) آشنا می شود. اما مهم ترین و بدیع ترین بخش کتاب حاضر، بدون شک بخش دوم آن است. این بخش با بررسی فرآیندهای سیاستگذاری در سیاست های عمومی کشورمان ماهیت و کارایی این رشته در عرصه عمل (بر خلاف ماهیت انتزاعی سیاست) را به شکل کامل به مخاطب خود ثابت می کند. فهرست کتاب عبارت است از:

بخش اول مبانی نظری: فصل اول: علم سیاست و سیاستگذاری، فصل دوم: خاستگاه سیاستگذاری عمومی و مسائل عمومی، فصل سوم: فرآیند سیاستگذاری، فصل چهارم: مدل های سیاستگذاری، فصل پنجم: سیاست پژوهی: روش تحقیق در سیاستگذاری، فصل ششم: مطالعه تطبیقی در حوزه سیاستگذاری عمومی.

بخش دوم: توصیف فرآیند سیاستگذاری عمومی در ایران : فصل هفتم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون نظام پذیرش دانشجو، فصل هشتم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون سامان دهی مدل و لباس، فصل نهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون منطقی کردن نرخ سود تسهیلات بانکی، فصل دهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون برگزاری مناقصات، فصل یازدهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت، فصل دوازدهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی، فصل سیزدهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون مدیریت خدمات کشوری، فصل چهاردهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، فصل پانزدهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، فصل شانزدهم: بررسی فرآیند سیاستگذاری در قانون اصلاح ماده ۳ قانون برنامه ۴ توسعه ایران.

بخش سوم: تحلیل الگوی فرآیند سیاستگذاری عمومی در ایران و ارائه الگوی مطلوب: فصل هفدهم: تحلیل فرآیند سیاستگذاری عمومی، فصل هجدهم: جمع بندی و الگوی پیشنهادی می باشد.

۵. کتاب بررسی کارکردهای انواع عقل در سیاست گذاری جمهوری اسلامی ایران نوشته است که در سال ۱۳۹۰ در تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به چاپ رسیده است.

کتاب حاضر با پذیرش عبارت مطالعه «دولت در عمل» به عنوان هدف و رسالت رشته سیاست گذاری عمومی (حوزه هایی که به عموم مردم اختصاص دارد) و طرح معنای "آگاهی هوشمندانه در زمینه انتخاب میان راه های جایگزین در اداره جوامع" برای سیاست گذاری، مدعی است دولت و نخبگان حاکم (مرجعیت کلان سیاست گذاری)، بر حسب نگرش و دیدگاه

هایی که از جامعه دارند، به این امر اقدام می‌کنند. نویسندگان در تشریح این فرآیند با اشاره به نظریه چرخه‌ای سیاست‌گذاری عمومی، بر این نکته تصریح دارد که غایت سیاست‌گذاری در بخش عمومی باید حل مشکلات و مسایل جامعه است. از این رو پس از تشریح مکانیسم مرحله تعریف مسئله و تاکید بر رابطه مورد نظر پارسونز میان موضوع، مسئله و سیاست‌گذاری (شکل زیر)، میان «کیفیت سیاست‌گذاری‌ها» و «وضعیت و نحوه شناخت مسئله» پل می‌زند.

نویسنده بر مبنای این پرسش، تمرکز اصلی تمامی بخش‌ها و فصول مختلف نوشتار خویش را معطوف به تجزیه و تحلیل رابطه عقلانیت و سیاست‌گذاری عمومی در ایران نموده است. لذا در ادامه مباحث نظری پس از تشریح فرایند، مدل‌ها و مراتب تصمیم‌گیری (فصل دوم)، به سراغ تشریح و تبیین شان و جایگاه عقل، تبیین مرزهای برخورداری از عقل و چگونگی از آن و تجزیه و تحلیل مراحل تعقل و تفکر می‌رود. در برداشتی اجمالی این بخش از نوشتار ضمن پرداخت به تعریف عقل و تبیین انواع آن، بر یکی از معانی و مفاهیم اصلی آن، که بر رعایت اصل تناسب بین اهداف با روش‌ها دلالت دارد تاکید و از این محل سه نوع عقل خوب، ناقص و برتر مبنای تحلیل قرار گرفته‌اند.

نویسنده پس از ذکر انواع عقل و کارکردهای آن این نکته را گوشزد می‌کند که برای غلبه بر مسایل و مشکلات برخورداری از شرط لازم عقل به تنهایی کفایت نمی‌کند و باید به نحوه بهره‌گیری از عقل نیز توجه جدی داشت. به اعتقاد نویسنده تجربه مختلف جوامع تا حد زیادی در شیوه بهره‌مندی از عقل است. چنانکه جوامعی که دارای قابلیت‌ها و امکان‌های فراوان بوده، ولی نخبگان سیاسی آن دارای ضعف‌های کارکردی نسبت به بهره‌گیری از عقل می‌باشند، دارای سیاست‌گذاری‌های نامناسب و هم‌چنین عقل‌غیرروشمند و رویا پرداز هستند.

این نکته دستاویز نویسنده کتاب در مباحث بخش سوم کتاب شده تا در آن با سرنوشت های مختلف سیاسی، اقتصادی و استراتژیک در بعضی از کشورهای نمونه و شاهد هم چون اتحاد شوروی سابق چین و مالزی آشنا شویم. هدف این بخش در پیوند با بخش پیشین، تبیین سرنوشت متفاوت این کشورها، در ارتباط با کیفیت گوناگون عقلانیت و خردورزی نخبگان سیاسی آن هاست.

پس از این تبیین نظری و مقایسه ای بخش چهارم کتاب به وضعیت عقلانیت نخبگان سیاسی ایران، از طریق تبیین کیفیت سیاستگذاری های عمومی انجام شده در برنامه های اول دوم سوم و چهارم توسعه می پردازد.

نویسنده در بخش پایانی پس از تایید فرضیه پژوهش (ضریب توانایی کشور بستگی تنگاتنگی با کیفیت دانایی ها و نوع خردورزی نخبگان سیاسی جامعه دارد)، پرسش اصلی پژوهش را این گونه پاسخ می دهد که "جامعه ما تنها در پرتو تحول در کیفیت عقلانیت و خردورزی و عبور از برزخ عقل ناقص و خوب و استقرار در حوزه های عقل خوب و برتر و با سیاستگذاری های عمومی برخوردار از روشمندی مناسب، می تواند به افزایش توانایی ملی دست یابد و قدرت ملی و منزلت همه جانبه استراتژیک خود را ارتقاء بخشد .

ص) سازماندهی تحقیق

این تحقیق نیز در چهار فصل به مطالعه سیاستگذاری عمومی در حوزه حقوق عمومی پرداخته که در فصل اول کلیات و مبانی سیاستگذاری عمومی را مورد مطالعه قرار داده است، در فصل دوم پژوهشگر توجه خوانندگان را به بررسی نهادهای سیاستگذار فرا سه قوه در حقوق عمومی ایران جلب نموده و در فصل سوم نقش قوای سه گانه را در سیاستگذاری کشور

بررسی کرده است.. و در نهایت در فصل چهارم پژوهشگر با جمع بندی مباحث فوق، اقدام به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات خواهد نمود.

فصل اول:

کلیات

مبحث اول: تعریف و ماهیت سیاست گذاری عمومی

گفتار اول: تعریف سیاست گذاری عمومی

واژه‌ی Policy که در زبان فارسی به معنای سیاست یا خطمشی معنا شده است، وقتی در کنار واژه‌ی Public به معنای عمومی قرار گیرد، شاخه‌ای از دانش را با عنوان علم دولت در عمل تشکیل می‌دهد؛ که برخی آن را زیرمجموعه علم سیاست و برخی نیز علمی مستقل قلمداد می‌کنند. این دانش، به مطالعه و تحلیل عمل دولت‌ها می‌پردازد. سیاست‌گذاری‌های عمومی در واقع، تجلی اداره‌ی حکومت در عمل، است؛ که آن‌ها را می‌توان به عنوان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط متشکل از مقاصد، تصمیمات و اعمالی که قابل نسبت به اقتدار عمومی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی هستند، در نظر گرفت. (ملک‌محمدی، ۱۳۸۳، ۱۷)

وجود یک فرایند یا مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و تصمیم‌های دولتی که با هدف حل یک مسأله‌ی عمومی طراحی شده‌اند، سیاست‌گذاری عمومی نامیده می‌شود.

رشته‌ی سیاست‌گذاری عمومی که بیش از پنج دهه از تأسیس آن می‌گذرد، از نیمه‌ی دوم قرن بیستم، ابتدا در ایالات متحده آمریکا و سپس در اروپای غربی، وارد حوزه‌ی علوم سیاسی معاصر شد. (وحید، ۱۳۸۳، ۱۵)

پیدایش سیاست‌گذاری، ریشه در آثار "الاسول" و "الرنر" داشته؛ اما گسترش و نهادینه‌شدن آن در دانشگاه‌های غربی، پانزده تا بیست سال بعد؛ یعنی در اواسط دهه‌ی شصت، به‌ویژه در اواخر این دهه، آغاز شد. در دهه‌ی هفتاد، دولت‌های غربی که در جستجوی نوعی مشروعیت علمی، برای دخالت روزافزونشان در اداره‌ی امور جامعه بودند، گرایش قابل توجهی در به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در این رشته از خود نشان دادند؛ تا آن‌ها را در سیاست‌گذاری‌ها، مورد استفاده قرار دهند. سیاست‌گذاری عمومی که توسط "ماکس وبر"، زمینه‌ی ایجاد تحلیل آن فراهم و به عنوان شاخص اساسی دنیای مدرن در نظر گرفته شد، زمینه